

Väitöskirja koulutuksen ja tulojen uudelleenjaon poliittisesta taloustieteestä¹

Clemens Fuest
Professori
Kölnin yliopisto

VTL Panu Poutvaaran väitöskirja tarkastelee koulutuksen ja tulojen uudelleenjaon poliittista taloustiedettä. Avainero henkiseen ja fyysiseen pääomaan tehtyjen investointien välillä on se, että henkiseen pääomaan liittyvien riskien hajauttaminen on yksittäiselle sijoittajalle vaikeampaa. Tämä nostaa esiin kysymyksen siitä, kuinka koulutukseen ja henkiseen pääomaan tehtyjen investointien riskit voidaan vakuuttaa. On todennäköistä, että yksityiset vakuutusmarkkinat henkiseen pääomaan liittyville riskeille eivät toimi tehokkaasti huomattavien epäsymmetrisen informaation ja moraalikadon (moral hazard) aiheuttamien ongelmien takia. Tämän johdosta julkiselle interventiolle voi löytyä rooli. Tuloja uudelleenjakava verotus on yksi tapa tarjota vakuutus henkiseen pääomaan tehtyihin investointeihin liittyviä tuloriskejä vastaan. Tämä väitöskirja tarkastelee verojen ja tulonsiirtojen roolia vakuutusjärjestelmänä koulutuksen tuottojen ollessa epävarmoja.

Siinä missä verojärjestelmän roolin tarkastelu vakuutusjärjestelmänä on jo vakiintunut kirjallisuudessa, Poutvaaran väitöskirja keskittyy työvoiman kansainvälisen liikkuvuuden vaikutuksiin siihen, kuinka tehokkaasti verojärjestelmä toimii vakuutusjärjestelmänä. Yksi keskeisistä tuloksista on se, että rajat ylittävä muuttoliike voi romahduttaa vakuutuksen, koska hyvän tuoton henkiseen pääoman tehdyille investoinneille saaneet yksilöt muuttavat maihin, joissa tulojen uudelleenjako on vähäistä. Vastaavasti yksilöt, jotka ovat saaneet matalan tuoton muuttavat maihin, joissa tulojen uudelleenjako on voimakasta. Toisaalta muuttoliikkeen mahdollisuus myös vähentää henkiseen pääomaan tehtyjen investointien riskejä, jos eri maiden kohtaamat shokit eivät korreloi täydellisesti. Poutvaaran väitöskirja koostuu kirjallisuuden päätulokset esittelevästä johdannosta ja viidestä esseestä, joista kukin käsittelee edellä kuvatun kysymyksen eri puolia.

Ensimmäinen essee, otsikoltaan ”Alternative Tax Constitutions and Risky Education in a Federation” kysyy kuinka se, että ihmiset voivat muuttaa toiseen maahan koulutuksensa jäl-

¹ Panu Poutvaara: *Essays on the Political Economy of Education and Income Redistribution*. Kansantaloustieteen laitoksen tutkimuksia, No. 89: 2001. Helsingin yliopisto.

keen, vaikuttaa kansallisesti valittavaan veropolitiikkaan verrattuna tilanteeseen ilman muuttoliikettä. Analyysi perustuu kahden periodin malliin. Ensimmäisellä periodilla yksilöt päättävät kuinka paljon aikaa he käyttävät koulutukseen, annettuna verojärjestelmä ja mahdollisuus muuttaa toisella periodilla. Toisella periodilla ihmiset päättävät, muuttavatko he vai eivät, ja sen jälkeen he työskentelevät. Toinen ja kolmas essee analysoivat tämän kehikon muunnelmia. Ensimmäisen esseen päätulokset ovat seuraavat. Oletetaan aluksi, että ihmisiä verotetaan asuinmaassaan. Tällöin muuttoliikkeellä on taipumus laskea veroasteita ja tulojen uudelleenjakoa ja vähentää koulutukseen tehtäviä investointeja. Tulojen uudelleenjaon väheneminen voidaan välttää, jos ihmisiä verotetaan heidän synnyinmaansa mukaan asuinmaan sijasta.

Toinen essee, ”Education, Mobility of Labour and Tax Competition”, tarkastelee kuinka rajat ylittävä koulutettujen muuttoliike vaikuttaa kouluttamattomien hyvinvointiin tai muihin liikkumattomiin tuotannon tekijöihin. Analyysi johtaa yllättävään tulokseen, että kouluttamattomien hyvinvointi on parempi jos kansalliset hallitukset eivät yritä maksimoida heidän hyvinvointiaan. Tämä johtuu siitä että kouluttamattomien hyvinvoinnille suuren painon asettava hallitus kilpailee aggressiivisesti liikkuvasta henkisestä pääomasta, mikä tarkoittaa koulutetuilta perittävien verojen leikkaamista. Niinpä tuloja uudelleenjakava verotus romahtaa koko federaatiossa.

Kolmannen esseen otsikko on ”Why Invest in Your Neighbor? Social Contract on Educational Investment”. Siinä kysytään, voiko olla matalan kyvykkyyden omaavien ihmisten etujen mukaista maksaa korkean kyvykkyyden ih-

misten koulutuksesta. Jos näin on, päteekö tulos myös työvoiman ollessa liikkuva ja verokilpailun vallitessa? Analyysi osoittaa että suljetussa taloudessa matalan kyvykkyyden yksilöt voivat tosiaankin hyötyä koulutuksen tukemisesta, jos koulutuksessa esiintyy ulkoisvaikutuksia ja jos koulutetut ja kouluttamattomat työntekijät ovat komplementteja. Kansainvälisen muuttoliikkeen mahdollisuus kuitenkin johtaa siihen, että yhteiskuntasopimus koulutuksen rahoittamiseksi voi romahtaa ja kouluttamattomat voivat pyrkiä houkuttelemaan henkistä pääomaa muista maista, kun taas koulutetut voivat muuttaa ulkomaille ja siten välttää kotimaisen koulutuksen rahoittamiseen osallistumisen.

Neljäs ja viides essee käsittelevät tulojen uudelleenjakoa eläkejärjestelmien kautta. Poutvaara osoittaa, että nämä järjestelmät voivat myös tarjota vakuutuksen koulutuksen tuottoon liittyville riskeille. Lisäksi Poutvaara osoittaa, että tuloja uudelleenjakava eläkejärjestelmä ja vapaa julkisesti rahoitettu koulutus, joka on tyypillistä monille Euroopan maille, voivat syntyä poliittisena tasapainona enemmistöäänestyksessä, siinä missä kumpikin näistä järjestelmistä voi menettää äänestäjien tuen ilman toista.

Kaiken kaikkiaan nämä esseet muodostavat tärkeän kontribuution sekä teoreettiseen henkiseen pääomaan tehtäviä investointeja koskevaan tarkasteluun työvoiman ollessa kansainvälisesti liikkuvaa, että politiikkadebattiin koskien verotuksen ja tulojen uudelleenjakojärjestelmien tulevaisuutta Euroopan unionissa. Poutvaara yhdistää elegantin teoreettisen analyysin ja tärkeiden politiikkakysymyksen käsitelyn. Kolme esseistä onkin julkaistu hyvin tunnetuissa kansainvälisissä aikakauskirjoissa. □